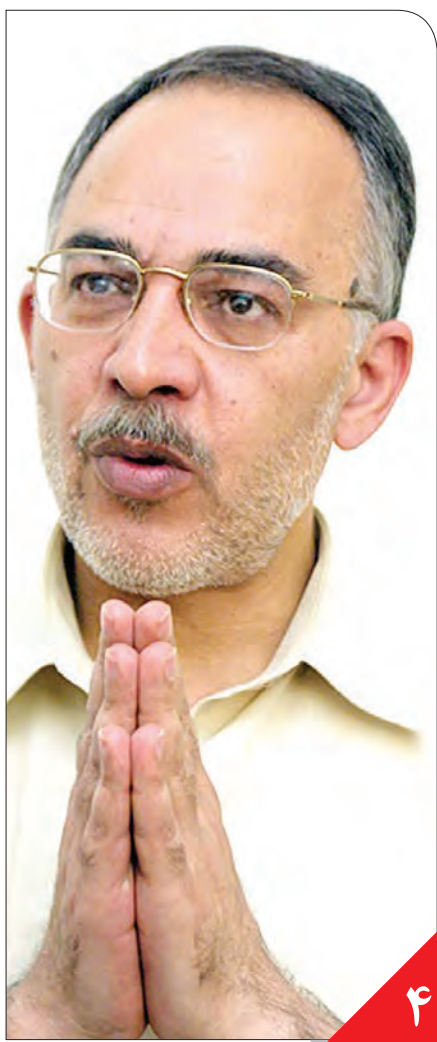

۵

۴

۳

۲

۱

کارگردانی که آثاری شاخص

یک سلام نظام

۲- رسول ملاقلی پور

ملاقلی پور در سال ۱۳۴۴ در منطقه عباسی تهران متولد شد و سال ۵۹ با شروع جنگ به عنوان عکاس و خبرنگار از آخرین روزهای مقاومت در خرمشهر عکس و خبر تهیه کرد و با آخرین نفرات مجبور به عقب‌نشینی به شرق خرمشهر شد. ملاقلی پور از کارگردانان سینمای جنگ و اجتماعی ایران بود و توانست با فیلم «پرواز در شب» سمیرغ بلورین بهترین فیلم را از جشنواره فیلم فجر دریافت کند. او در سفر خود به کربلا برای بازدید لوکیشن‌ها از فرصت استفاده کرد و مستندی نیز به نام «شش گوشه عرش» را جلوی دوربین برد که آخرین اثرش محسوب می‌شود. اما درباره سینمای ملاقلی پور باید گفت آثارش، تلخ‌ترین آثار سینمای پس از انقلاب است؛ قهرمان‌های تنهای او در دل غریبی و غربت به یاری دیگران برمی‌خیزند و در پایان با پای درمی‌آیند یا در زیر بی‌بناهی و اضطرابی که بر زندگی سربازان سایه انداخته، به سوی آینده می‌روند. در «سقای تشنه» پسر بچه‌سیجی که همه را اسیر می‌کند، بال‌بالت تشنه جان می‌دهد. در «پرواز در شب» کسانی که جانشانی می‌کنند تا دیگران زنده بمانند، یکی یکی از پادرمی‌آیند و تنها یکی زنده می‌ماند تا نیروهای کمکی را خبر کند و جان بقیه افراد را نجات دهد. در «فق» احمد خودش را فدای نصرت می‌کند و با فراری دادن او، خودش کشته می‌شود. در «جنون» فیلم در کنار یک گور به پایان می‌رسد و ناصر بیمار و سرگردان، جسد بهترین دوستش را به دوش می‌کشد و به سوی آینده می‌رود که می‌داند خوش‌تر از حال و روز کنونی‌اش نخواهد بود. در «خسوف» سارا و خسرو گورستان را ترک می‌کنند، اما ترس تعقیب همچنان باقی است. «پناهنده» فیلم سیاهی است که دنیای تیره‌اش با سرانجام ظاهر مثبت قهرمان‌هایش روشن نمی‌شود و از راه رسیدن نیروهای اطلاعاتی، تازه آغاز مشکل سعید و بنفشه است. «سفر به جزایر» روایت حسرت‌بار از سال‌های حماسه و ایثار است که حالا دیگر رنگ باخته و باید تنها در رؤیا به جست‌وجوی آن پرداخت و این فضا آن قدر رؤیایی است که کارگردان، تلخی واقعیت را تاب نمی‌آورد و روایت رؤیای خود را رها می‌کند و می‌رود. ملاقلی پور در سینمای دفاع مقدس راهی تازه گشود که در عرصه‌های مختلف این حوزه راهگشا بود. همچنین «هیوا» به کارگردانی مرحوم رسول ملاقلی پور از معدود فیلم‌های سینمای دفاع مقدس است که عشق در آن حضوری پررنگ دارد. فیلم عاشقانه‌ای متفاوت است که در دل جنگ شکل می‌گیرد و با آن متولد می‌شود. ملاقلی پور با استفاده از شکل روایت و پیوند زدن گذشته و حال به این درام جنگی حس و حالی خاص داده است. او در سال ۸۵ دارقانی را وداع گفت.

۱. ابراهیم حاتمی کیا

ابراهیم حاتمی کیا متولد اول مهر ۱۳۴۰ در تهران است و با ساخت «مهاجر» چهره خلق یک فیلمساز را از خود به نمایش گذاشت. در کارنامه او آثار درخشان، کم‌نیستنده از جمله «از کرخه تا این» «ژانسی شیشه‌ای» «ویان فرمز» «حاتمی کیا فارغ‌التحصیل فیلمنامه‌نویسی از دانشگاه هنر است. او فعالیت‌های سینمایی‌اش را از سال ۱۳۵۹ با نوشتن فیلمنامه و کارگردانی فیلم‌های کوتاه در فضای جبهه و جنگ آغاز کرد و با تجربه‌ای که در ساخت چند فیلم مستند در جنگ کسب کرده بود و استعداد و تیزبینی که از آن برخوردار بود، شرایط را برای فیلمسازی خود فراهم کرد. «مهاجر» (۱۳۶۸)، یکی از مهم‌ترین دستاوردهای سینمای جنگی ایران است. او بعد از آن، در سال ۱۳۷۰ «در وصل نیکان» را ساخت اما حضور بعدی‌اش در سینما با فیلم «از کرخه تا این» قدرتمندانه و ماندگار بود. «از کرخه تا این» (۱۳۷۱) را یکی از بهترین آثار حاتمی کیا می‌دانند؛ فیلمی که تماشاگر را به تفکر می‌طلبد تا کمی درباره ارزش‌ها و سرنوشت این چند نفری که از بی‌عدالتی جنگ درد می‌کشند، بیندیشد. فیلم بعدی او، «خاکستر سبز» (۱۳۷۲)، نه تنها در میان آثار حاتمی کیا بلکه در آثار سینمای جدید ایران تجربه‌ای متفاوت است. «خاکستر سبز» ماجرای عشقی دولیتی را در میان فضای جنگ‌زده کشور بوسنی بین یک خبرنگار ایرانی و یک دختر بوسنیایی روایت می‌کند. او بعد از آن فیلم‌های «بوی پیراهن بوسنی» و «هرج مینو» را ساخت که فیلم‌هایی کم‌هیجان‌تر با روندی کندتر بودند. اما سال ۷۶ به فیلمی رسید که واکنش‌های مثبت فراوانی را در سینمای ایران به دنبال داشت: «ژانسی شیشه‌ای». فیلمی تاثیرگذار از تفکر و فضای حاکم به ایران بعد از جنگ. روایتی آدم‌ها با نگرش‌های مختلف در این فیلم، هر مخاطب ایرانی را به فکر فرو می‌برد و حاتمی کیا در این میان، دیالوگ‌هایی به یادماندنی و فراموش‌نشده می‌سازد. سال ۸۰ سال بازگشت حاتمی کیا به مؤلفه‌های «ژانسی شیشه‌ای» بود. او در این سال «ارتفاع پست» را ساخت که فیلمنامه آن متعلق به اصغر فرهادی است. فرهادی بعدها عنوان کرد این فیلمنامه کاری سفارشی بوده و او صرفاً تفکرات کارگردان را در نوشتن لحاظ کرده فیلم بعدی او، «به رنگ زنگار» (۱۳۸۳) نام دارد که اجازه نمایش نیافت و از جشنواره سال ۱۳۸۳ هم بازماند. او در سال ۱۳۸۴، «به نام پدر» را ساخت که واکنش‌های فراوانی به دنبال داشت. عده‌ای آن را دوره‌ای جدید در تفکر حاتمی کیا دانستند و برخی دیگر آن را به فراموش کردن ارزش‌های اولیه متهم کردند. او سال گذشته با «هادی‌گار» در جشنواره حضور پیدا کرد که فیلمی قابل دفاع به شمار می‌آید. پرویز پرستویی با بازی در این فیلم توانست جایزه نقش اول مرد را در جشنواره از آن خود کند.

۳. محمدعلی باشه آهنگر

اواخر دهه ۷۰ موجی در سینمای ایران به راه افتاد که ریشه در تفکراتی در آن سوی مرزها داشت. هم‌زمان در ادبیات دفاع مقدس هم جریانی به راه می‌افتاد که سعی بر روایت تلخی‌های جنگ داشت. این جریان با عنوان «هند جنگ» از سوی برخی منتقدان نواخته شد اما در هر حال نمی‌شد آن نادیده گرفت. حتی کارگردانی مثل ابراهیم حاتمی کیا هم با فیلم «به نام پدر» به این نوع تفکر گرایش پیدا کرده بودند. با این مقدمه باید محمدعلی باشه آهنگر را جزو این جریان دانست، او در یکی از گفت‌وگوهایش این طور می‌گوید که: «ما در آن دوران حرف‌های خود را می‌گفتیم و تا امروز جبران‌ناپذیر است و افرادی را از دست دادیم که مشابهی نداشتند. معروف است که می‌گویند هیچ‌گاه در شب نباید اسیر بگیریدی. چون اگر در محدوده‌ای جلو رفته باشیدی و بخواهی این اسیرها را به عقب منتقل کنی، شاید

۵- ساموئل خاچیکیان

پرتماشگرترین فیلم دفاع مقدس سینمای ایران که در بهترین زمان ممکن ساخته شد و به نمایش درآمد، فیلم «عقاب‌ها» به کارگردانی زنده‌یاد ساموئل خاچیکیان است. «عقاب‌ها» محصول تلفیق فیلمنامه‌های خوب با استفاده درست از مفهوم قهرمان بود. در این میان حضور سعید را در نباید نادیده گرفت. او در آخرین لحظه به عنوان بازیگر این فیلم انتخاب شد و همه چیز در نهایت به جایی رسید که مردم برای دیدن «عقاب‌ها» صف‌بندیدند. البته فیلم با نواقصی همراه بود که از جمله آنها می‌توان به صحنه‌های پرواز اشاره کرد؛ جنگ‌هایی که با مونتاژ کار شدند و باورپذیری خود را از دست دادند. اما با همه این حرف‌ها، «عقاب‌ها» ۱۶ میلیون تومان فروش در آکران اول تهران در حالی که ۳۰ درصد جمعیت ۶ میلیونی تهران فیلم را دیدند، پر فروش‌ترین فیلم سال ۱۳۶۴ لقب گرفت. «عقاب‌ها» را شاید حتی بتوان از نخستین فیلم‌های دفاع مقدس به شمار آورد که مفهوم قهرمانی را در این حوزه به خدمت گرفت. این «قهرمان» در تعاریف متعارف آن روزگار، در خدمت تفکر جاری در آمده بود؛ کسی که از میهن دفاع می‌کند. ضمن این که باید توجه داشت مولفه‌های ناسیونالیستی در کار، پررنگ‌تر از مفاهیم مذهبی بودند. به هر حال سینمای دفاع مقدس در آن روزگار، تازه اول راه بود و هنوز مفاهیم مذهبی و تاریخ‌شعبه‌با این حوزه پیوند نخورده بود. بعدها هر چه جلوتر می‌رویم، اعتقادات مذهبی یا عناصر میهن‌پرستانه تلفیق می‌شوند تا جایی که گاهی حتی در برخی آثار این حوزه، ناسیونالیسم صرفاً به عنوان ابزاری تلقی می‌شود که پایه‌های سستی دارد. این مولفه به اعتقاد برخی سینماگران بعدی تنها زمانی محکم‌وبی‌خنده خواهد بود که با اعتقادات مذهبی همراه باشد.

۴- سیف‌الله داد

«کلتی مانگا» بعد از «عقاب‌ها» روایتی تلخ‌تر از جنگ ارایه داد. قهرمان این بار با په زمین می‌گذشت و هیجان و اضطراب راه مخاطب منتقل می‌کرد. فیلم، روایتی سرگذشت خلبانی عراقی است که هواپیمایش در منطقه کردستان عراق سقوط کرده و جان سالم به‌در برده است. گروهی تکاور زیر نظر سروان مأموری می‌شوند تا خلبان را به اسارت در آورند که با نیروهای عراق درگیر می‌شوند. تفاوت دیگر این فیلم با «عقاب‌ها» این بود که «عقاب‌ها» در دست در بحبوحه جنگ هوایی ایران و عراق روی پرده آمد اما آکران «کلتی مانگا» مصادف شد با پذیرش قطعنامه و پایان جنگ. صحنه‌های نبرد هوایی در «کلتی مانگا» بر خلاف عقاب‌ها روی میز مونتاژ ساخته نشد و برای نخستین بار در سینمای ایران، صحنه‌های نبرد هوایی کوپتر به یمن امکاناتی که سیف‌الله داد فراهم کرده، بازسازی شد. «کلتی مانگا» دومین اثر سینمایی سیف‌الله داد بود که در سال ۱۳۶۶ ساخته شد و رکورد طولانی‌ترین آکران در تاریخ سینمای ایران را با ۱۵۱ سال نمایش دارد. فرامرز قریب‌یان بعدها درباره این فیلم گفت: «این فیلم نسبت به دیگر فیلم‌های سینمای اکشن با وسواس بسیار زیاد، نگاه خوب مرحوم سیف‌الله داد و جلوه‌های ویژه حرفه‌ای ساخته شد و به همین دلیل از جمله فیلم‌های ماندگار سینماست. آن سال‌ها از فیلم‌های اکشن استقبال زیادی می‌شد و معمولاً از من یا جمشید هاشم‌پور برای ایفای نقش هادر فیلم دعوت به عمل می‌آمد.» «کلتی مانگا» به فرود «عقاب‌ها» تریسید اما پر فروش‌ترین فیلم سال ۱۳۶۷ با رقمی نزدیک به ۱۲ میلیون تومان لقب گرفت. همچنین این فیلم را نزدیک به یک میلیون نفر تماشا کردند. سیف‌الله داد در ۵۴ سالگی در ۶ مرداد ۱۳۸۸ به علت بیماری سرطان در بیمارستان مهر تهران درگذشت.